

Lenka Lachytova

Sociálna práca v hospicovej a paliatívnej starostlivosti

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 157-166

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SOCIÁLNA PRÁCA V HOSPICOVEJ A PALIATÍVNEJ STAROSTLIVOSTI

LENKA LACHYTOVÁ

Vysoka skola medzinarodneho podnikania ISM Slovakia v Presove

ABSTRAKT: Práca sa zameriava na problematiku hospicovej a paliatívnej starostlivosti v súčasnosti. Zomieranie je neoddeliteľná súčasť života každého človeka. Môžeme konštatovať, že hospicová a paliatívna starostlivosť je veľkým prínosom pre zomierajúceho človeka, ale aj pre jeho rodinu. Hospicová a paliatívna starostlivosť je komplexnou starostlivosťou, ktorá sa usiluje uspokojiť nielen biologické potreby pacienta, ale aj potreby psychologické, sociálne a spirituálne. Poskytuje zdravotnú starostlivosť osobám s nevyliciteľnou chorobou.

KEŤOVÉ SLOVÁ: Hospicová starostlivosť. Paliatívna starostlivosť. Zomieranie. Sociálny pracovník. Nevyliciteľne chorý.

Hospicová a paliatívna starostlivosť sa snažia o zmenu v prístupe k zomierajúcim a nevyliciteľne chorým ľuďom, predstavuje nádej pre veľa chorých. V týchto dejinách hráje odborná sociálna práca neistotu. Tým, že sociálna práca je práca s ľudským životom, vyžaduje si odbornú sociálnu podporu pre zlepšenie a chápanie procesu dynamiky životných kríz.

Sociálna práca ponúka odborný prístup k zomieraniu, smrti a smútku:

1. odbornosť v teórii, vzdelávaní a praxe
2. byť zomierajúcemu a pozostalým ľuďom na blízku, priamo alebo nepriamo ich sprevádzať a podporovať
3. zastupovať ich na verejnosti¹.

Sociálna práca je pomáhajúcim povoláním. Zameriava sa na pomoc ekonomickú a materiálnu. Sociálna práca v paliatívnej starostlivosti má dve roviny:

- prvá sa týka nevyliciteľne chorého a jeho problémov, cieľom je pomôcť nevyliciteľne chorému prijať chorobu ako súčasť života,
- druhá rovina sa týka pôsobnosti v spoločnosti, cieľom je presadenie

1 J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Praha 2006, s.161

legislatívnych zmien a zrýchlenie administratívnych úkonov, ktoré môžu prispieť k skvalitneniu života nevyliciteľne chorého².

V starostlivosti o zomierajúcich ľudí sociálna práca vychádza z teoreticko-filozofického pozadia, ktoré jej poskytujú filozofia, z psychológie existenciálna analýza a logoterapia a prístup zameraný na človeka. Základným východiskom sociálnej práce je úcta k človeku. Každý človek má svoju hodnotu, svoju dôstojnosť. V princípe je u každého rovnaká, nemení sa vekom, ani chorobou.

V starostlivosti o ľudí nachádzajúcich sa v terminálnej fáze ochorenia má sociálna práca svoje nezastupiteľné miesto. Je jednou z garancií dodržania princípu komplexne chápanej starostlivosti o klienta. Úlohou sociálnej práce je snaha o odstránenie pocitu osamelosti alebo aspoň jeho zmiernenie samotným kontaktom sociálneho pracovníka s klientom, jeho činnosťou zameranou na spoluprácu s rodinou a účasťou vyškoleného dobrovoľníka, ktorý sprevádzal zomierajúceho človeka³.

PORADENSTVO V PALIATÍVNEJ STAROSTLIVOSTI

Veľmi dôležitú úlohu v oblasti paliatívnej starostlivosti zohráva poradenstvo. Definícia sociálneho poradenstva podľa § 19 ods. 1 zákona NR SR č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 445/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov „je odborná činnosť zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii. Sociálne poradenstvo sa vykonáva na úrovni základného sociálneho poradenstva a špecializovaného sociálneho poradenstva.“

Slovo poradenstvo má mnoho významov. Za poradenstvo sa považuje taká situácia, kde jedná osoba pomáha druhej. Podstata poradenstva spočíva v spôsobe pomoci. Pomáhajúci vypočuje a komunikuje s druhou osobou, kde cieľom je dospieť k nejakému kroku. Cieľom je väčšinou pomôcť druhej osobe, aby sa cítila hodnotnou, rešpektovanou a schopnou. Poradenstvo v paliatívnej starostlivosti sa odohráva v rámci vzťahov, ktorý je primárne zameraný na neporadenské aktivity. Vzhľadom k tomu, že tento typ poradenstva sa odohráva v širších vzťahov, môže byť zložitý a často i nevhodne splniť a dodržať všetky formálne znaky poradenstva.

V paliatívnej starostlivosti pracujeme s ľuďmi u ktorých sú obrovské životné zmeny. Majú potrebu hovoriť o svojom strachu, nádeji o tom aké to je byť chorý a aké pocity v nich choroba vyvoláva.

Tí, ktorí sa starajú o nevyliciteľne chorých a pozostalých musia mať odborné vedomosti, aby dokázali adekvátne reagovať na situáciu. V určitých okamihoch sú nutné aj vedomosti odborného poradcu. K dispozícii by mali byť vyškolení

2 J. Vorlíček, et al, *Paliatívni medicína*, Praha 2004, s.544.

3 M. Hrozinská., et al. 2008. *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické Východiská*, Martin: Osveta 2008, s.181.

profesionáli, ktorí disponujú s teoretickými, psychologickými znalosťami a absolvovali dôkladný výcvik, pri ktorom získali praktické skúsenosti pod dohľadom supervízora. Hlavným odborným zámerom poradenstva je práca v skupine, práca v rodine ale aj práca s jednotlivcom⁴.

„*Sociálnym poradenstvom prispieva sociálny pracovník k riešeniu sociálnej núdze. Poradenstvo vo všeobecnom význame je výmena informácií medzi poradcom a príjemcom. Informáciou v sociálnej práci nie je len jednoduchý údaj alebo správa, ale ide o poučenie a návod na jednanie.*“⁵.

V poradenstve by mali byť dodržané nasledujúce zásady:

- poradenstvo sa musí riadiť určitým etickým kódexom a to zároveň zachovanie dôvernosti a ďalších zásad,
- poradenstvo by malo byť poskytované cieľavedome a malo by mať stanovený cieľ,
- cieľom poradenstva by mala byť autonómia klienta a snaha umožniť mu získať väčšiu kontrolu nad situáciou v ktorej je,
- poradenstvo by malo mať časové ohraničenie, v paliatívnej starostlivosti je to doba kontaktu s pacientom, ktorá závisí od priebehu a postupu choroby, doba kontaktu s pozostalými musí byť jasne ohraničená,
- v poradenstve by malo ísť o jednostranný vzťah.

„*Poradenstvo poskytuje informácie o dostupných zdravotných a sociálnych službách, pomoc pri výbere a kombinácii služieb, informácie o možnostiach finančnej podpory zo strany štátu. V rámci poradenstva pre pozostalých sa jedná o pomoc pri organizácii pohrebu, či otázky týkajúce sa dedičského konania.*“⁶.

Osobné skúsenosti pomáhajúceho by mali byť povedané len vtedy, keď existuje nejaký dôvod. Každý človek je jedinečná bytosť a pokiaľ pomáhajúci hovorí o svojich vlastných skúsenostiach, mohlo by to na mnohých klientov pôsobiť pohrdavým dojmom alebo by sa mohli hodnotiť podľa cudzích štandardov.

Poradenstvo by malo podliehať supervízií. Hodnotu supervízie dnes uznávajú všetci, ktorí pracujú s pozostalými, alebo zomierajúcimi. Niektoré rodiny môžu v nás vyvolať zmätené pocity, s tým by sme sa mali vyrovnávať tak, že o situácii hovoríme a zároveň ventilujeme. Výcvik a vzdelávanie nám môžu pomôcť k lepšiemu porozumeniu a ochrane pred utrpením.⁷

„*Poradenský vzťah v sociálnom poradenstve by mal byť založený na vzájomnom rešpekte poradcu a klienta, na akceptácii, porozumení a na vzájomnej spolupráci. Poradca by mal byť vnímavý, citlivý, spontánny,*

4 C. Murray Parkes, – M. Relfová, – A. Couldricková, *Poradenství pro smrtelně nemocné a pozůstalé*, Brno 2007, s.180. *Východiská*, Martin: Osveta 2008, s.181.

5 J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Praha 2006. s. 161.

6 O. Sláma, 2007. *Paliativní medicína*, Praha 2007, s. 362.

7 C. Murray Parkes, – M. Relfová, – A. Couldricková, *Poradenství pro smrtelně nemocné a pozůstalé*, Brno 2007, s.180.

prirodený človek. ⁸.

Poradenstvo sa poskytuje nie len nevyliciteľne chorým, ale aj pozostalým. Sociálne poradenstvo môže byť poskytované prostredníctvom pracovníkov sociálnej starostlivosti, ktorí sú odborne kvalifikovaní. Pracovník by mal vedieť aké prvky poradenstva pre pozostalých budú účinné pre návrat sa na miesto, kde pokračuje jeho život. Cieľom poradenstva je zaistiť pre pozostalých relevantnú a účinnú podporu, ktorá by bola efektívna ⁹.

VZDELÁVANIE V PALIATÍVNEJ STAROSTLIVOSTI

Vzdelávanie v paliatívnej starostlivosti sa niekoľko rokov sústredilo na to, aby sa tento termín dostal do povedomia širšej verejnosti, dosiahol určitú dôveryhodnosť a presvedčil odborníkov, že paliatívna starostlivosť predstavuje niečo viac než dobrú starostlivosť o zomierajúcich.

Potreba ďalšieho vzdelávania zväčšuje a rozširuje naše vedomosti na báze, ktoré častejšie vyplývajú práve zo vzdelávania. Čím viac sa učíme, tým jasnejšie sú aj nejasnosti v našej praxe. Vzdelávanie je zložitý pojem, ktorý sa ťažko definuje. Účelom je prehĺbiť účastníckove vedomosti a schopnosti. Program vzdelávania v paliatívnej starostlivosti smeruje k znalostiam konkrétnych problémov a možných spôsobov ich riešiť, vybaviť ¹⁰.

Základným predpokladom pre akýkoľvek výchovno-vzdelávací proces je stanovenie cieľov, obsahu, výučných metód a spôsobu hodnotenia efektivity dosiahnutých výsledkov. Pre stanovenie cieľov pre vzdelávanie v oblasti paliatívnej starostlivosti je potrebné vziať do úvahy, že ich formulovanie musí vychádzať z potrieb odlišných skupín:

1. chorí, ktorí paliatívnu starostlivosť využívajú a členovia ich rodín,
2. zdravotníci, ktorí sa prostredníctvom svojho pôsobenia dostávajú do intenzívnejšieho kontaktu s chorými, ktorým sa paliatívna starostlivosť poskytuje,
3. dobrovoľníci, ktorí strávia s nevyliciteľne chorými najviac času¹¹.

Zásady pre ďalšie vzdelávanie:

- pre sprevádzanie zomierajúcich je spôsobilý každý človek a každý by mal túto schopnosť využiť vo svojom živote,
- vzdelávanie slúži na zaistenie kvality pri sprevádzaní zomierajúcich v hospici,
- ďalšie vzdelávanie pri sprevádzaní zomierajúcich dodáva sprevádzajúcim sily,

⁸ J. Gabura, *Sociálne poradenstvo*, Občianske združenie. Sociálna práca, Bratislava 2005, s.124.

⁹ S. Payneová, et al, *Princípy a praxe paliatívni péče*, Společnost pro odbornou literaturu, Brno 2007, s.807

¹⁰ Tamže.

¹¹ J. Vorlíček, et al, *Paliativní medicína*, Grada Publishing, Praha 2004. s.544.

- príprava pracovníkov v hospici slúži na vyrovnanie sa so strachom,
- vzdelávanie pre tých, ktorí sprevádzajú zomierajúcich je možnosťou k vlastnému rozvoju¹².

Výber vhodných metód pri osvojovaní si vedomosti a poznatkov je podriadený cieľmi, ktoré sa pred a počas edukácie sledujú. V súlade s predpokladanými potrebami študentov sa dôraz kladie na metódy, ktoré nevedú k osvojeniu teoretických vedomosti, ale prispievajú i k osvojeniu komunikačných schopností, prípadne i zmene postoja.

Metódy osvojenia teoretických vedomostí pri vzdelávaní paliatívnej starostlivosti:

- samoštúdium – študent je motivovaný pre osvojenie si nových poznatkov, informácie získava z písomných materiálov, výhodou je to že rešpektuje individuálne zvláštnosti a tempo jednotlivca,
- prednáška – je najčastejším spôsobom učenia, je vhodná pre skupiny s rovnakou alebo podobnou potrebou vedomosti,
- štúdium kazuistiky – účelným postupom pre získanie potrebných vedomostí, štúdium kazuistiky vedie k dlhodobému osvojeniu vedomosti.

Pre získavanie teoretických vedomosti a profesionálnych komunikačných schopnosti je dôležitý rozhovor, ktorý patrí k najnáročnejším formám práce s druhou osobou.

Práca s nevyliciteľne chorým a zomierajúcim človekom je veľmi psychický náročná. Vyžaduje si špecifický prístup a špecifickú prípravu. Okrem zodpovednej prípravy je potrebné myslieť na skutočnosť, že aj sociálny pracovník môže byť ohrozený vo svojej profesii, ktorá si vyžaduje dlhobojší kontakt s chorými. Do prípravy pre vzdelávanie je potrebné ja techniky, ktoré pomáhajú sa odreagovať, relaxovať a navrátenie vyrovnanosti¹³.

Štúdium odbornej sociálnej práce splňuje časť požiadaviek, ktoré nie sú pre hospicovú prácu dostatočné. Stále je pripomínaná dostatočná kvalifikácia. Preto je potrebné ďalšie vzdelávanie v paliatívnej starostlivosti, ktoré obsahuje:

- rozvoj schopností jednanja a komunikácie so zomierajúcimi ľuďmi a ich rodinami,
- rozvoj starostlivosti o klientov v hospici a o seba samého,
- supervízia zameraná na podporu pozostalých a na zlepšenie psychosociálnej starostlivosti o chorých klientov.
- vyrovnanie sa s vlastným smútkom a smrteľnosťou ako jadrom hospicovej práce¹⁴.

Podľa koncepcie zdravotnej starostlivosti v odbore paliatívnej medicíny vrátane hospicovej starostlivosti je ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov

12 J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, 2006. *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Nakladatelství H & H, Praha 2006. s.161

13 J. Vorlíček, et al, *Paliativní medicína*, Grada Publishing, Praha 2004, s.544 et

14 J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Nakladatelství H & H, Praha 2006, s.161

v poskytovaní zdravotnej starostlivosti v paliatívnej medicíne na výkon špecializovaných pracovných činností a výkon certifikovaných pracovných činností sa uskutočňuje v akreditovaných špecializačných študijných programoch a v certifikačných študijných programoch podľa osobitného predpisu pre jednotlivé kategórie podieľajúce sa na starostlivosti.

Dobrovoľníci sú veľmi veľkým prínosom pre nevyliciteľne chorých pacientov, snažia sa spestriť ich posledné chvíle života a zároveň obohatiť ich voľný čas.

DOBROVOENÍCTVO V HOSPICOVEJ A PALIATÍVNEJ STAROSTLIVOSTI

Žiaden hospic sa nezaobíde bez dobrovoľníkov. Dobrovoľníci sú plnohodnotnými členmi hospicového tímu a ich práca je spoločensky vysoko hodnotená, napriek tomu, alebo možno práve aj preto, že ju robia „len“ pre radosť. „*Tam, kde medicína zohráva veľkú úlohu pri tíšeni neznesiteľnej bolesti, keď si človek musí uvedomiť svoju konečnosť a vyrovnat' sa s ňou, je úloha dobrovoľníkov nepostrádateľná.*“¹⁵

Pokiaľ hovoríme o dobrovoľníkoch máme na mysli tých, ktorí sedia pri lôžku zomierajúceho a sprevádzajú ho určitou ťažkou fázou jeho života. Dobrovoľnícka práca môže zahŕňať aj mnohé iné užitočné činnosti:

- získavanie finančných prostriedkov pre činnosť organizácie,
- vyhľadávanie a poskytovanie informácií relatívnych pre danú organizáciu,
- prednášanie, lektorská činnosť,
- poskytovanie odborných rád,
- propagácia, vedenie informačných a motivačných kampaní,
- vypracovanie a administratívne riadenie projektov organizácie,
- vytváranie a spracovanie webových stránok,
- rôzna pomoc v administratíve,
- práca vo výboroch a správnych radách,
- organizovanie rekreačných aktivít pre členov organizácie, pre dobrovoľníkov a klientov,
- transport klientov,
- samotná prevádzacia služba v hospicoch¹⁶.

Dobrovoľnícka práca je sociálna práca. Dobrovoľník sa stará o psychosociálne blaho pacienta. Pacient, s ktorým sa dobrovoľník stretáva, obvykle pozná svoju diagnózu a musí sa vyrovnávať s perspektívou dlhodobej alebo opakovanej hospitalizácie. Musí čeliť zmene prostredia, vypadnutiu zo sociálnych rolí, strate

15 P. Dobříková-Porubčanová, et al, *Nevyliečiteľne chorí v súčasnosti*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2005, s. 280.

16 M. Čejková, *Dobrovoľníci v paliatívnej starostlivosti*. In: *Zborník príspevkov z 3. Ročníka Medzinárodnej konferencie hospicovej a paliatívnej starostlivosti*, Oto Németh, Bratislava 2005, s. 82-86.

súkromia. Častokrát je pacient pripútaný na lôžko, má bolesti, alebo sa mu zhoršuje zrak, nemôže vykonávať žiadne aktivity – celé dni leží, premýšľa a prežíva strach i neistotu z toho, čo s ním bude. Takýto pacient môže silno pociťovať potrebu bezpečia a ľudského kontaktu, potrebuje vyjadriť a s niekým zdieľať svoje ťažkosti a obavy.

Dobrovoľník zastupuje chýbajúce kontakty v živote pacienta. Jeho práca spočíva v ľudskom prístupe, ktorý pacientovi poskytne to, čo v danej chvíli potrebuje. Prichádza k nemu posedieť, stráviť s ním čas – či už v rozhovore na vážnu tému, spoločným mlčaním, alebo aj čítaním, hrami a masážou¹⁷.

Uvádzame príklady možných dobrovoľníckych aktivít v hospici:

Priebežné aktivity s pacientom:

- spoločník pri lôžku,
- doprovod na prechádzky,
- ďalšie aktivity s pacientom (maľovanie, hudba, záujmové krúžky).

Činnosti dobrovoľníkov nezahrňujúce prácu s pacientmi:

- informačná služba na recepcii, udržiavanie informačných nástieniek,
- predaj v charitnom obchode s darčekom a kvetmi,
- pomoc koordinátorovi dobrovoľníkov,
- organizačná pomoc.

Jednorazové aktivity:

- zorganizovanie hudobného podujatia,
- zorganizovanie výstavy umeleckých diel,
- zorganizovanie seminára konferencie, aby sa zabezpečila edukácia v tejto oblasti¹⁸.

Sociálny pracovník spolupracuje aj s dobrovoľníkom, ktorý sprevádza klienta, v ojedinelých prípadoch i rodinu. Dobrovoľník je osoba ochotná venovať svoj voľný čas v prospech druhej osoby bez nároku na materiálnu odmenu. Pôsobenie v dobrovoľníctve zameranom na sprevádzanie zomierajúceho človeka si vyžaduje odborné poznatky a určité osobnostné predpoklady. Pri práci s dobrovoľníkmi je dôležité predchádzať syndrómu vyhorenia vhodným programom stretnutí a činnosťou dobrovoľníckej skupiny. Takisto platia určité pravidla psychohygieny, ktoré by mal dobrovoľník dodržiavať¹⁹.

Dobrovoľník sa môže stať pre pacienta spojnicou s vonkajším svetom, kontaktným mostom pre človeka v ťažkej životnej situácii a možno i nositeľom zmeny v jeho prístupe k životu. Dobrovoľník môže pomôcť tým, že posilňuje:

- to, čo je zdravé a čo pacient v chorobe ne stráca,
- to, čo má pre pacienta hodnotu,
- to, čo môže otvoriť iné životné súvislosti.

17 M. Andrášiová, et al, *Hospic a paliatívna starostlivosť*, Palium, Bratislava 2002. s. 54.

18 P. Dobříková-Porubčanová, et al, *Nevyliečiteľne chorí v súčasnosti*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2005. s. 280.

19 M. Hrozenská, et al, *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská*, Martin: Osveta 2008, s. 181.

Dobrovoľníci sa v mnohých krajinách osvedčili ako dnes už neodmysliteľná súčasť liečebného procesu nielen v hospicioch, ale aj v nemocniciach. Jedným z príkladov organizovanej dobrovoľníckej činnosti na Slovensku je Dobrovoľnícke združenie pre paliatívnu starostlivosť PALIUM, ktorého činnosť sa začala v roku 1997. Odmenou pre dobrovoľníkov bude pocit užitočnosti, ktorý naplňa život človeka a dáva mu zmysel, radosť z dávania, radosť z radosti, ktorú rozdávajú iným²⁰.

Dobrovoľníci majú svoje dôležité miesto v tíme poskytujúcom starostlivosť umierajúcemu, pretože sa klientom venujú v čase neprítomnosti personálu. Ich pôsobenie však musí podliehať supervízií. Najčastejšia je skupinová, ktorá má tieto výhody:

- prináša názory viacerých ľudí na jednu vec,
- prezentujú sa rôzne situácie, z ktorých čerpajú skúsenosti ostatní, najmä služobne mladší dobrovoľníci,
- upevňuje sa skupinová kohézia, vedúci skupiny môže pracovať so skupinovú dynamikou.

Svoj význam má aj individuálna supervízia, ktorá poskytuje priestor dobrovoľníkom, ktorí nemali z rôznych dôvodov možnosť prebrať dôležité skutočnosti, ktoré sú žiaduce v trojuholníku: klient – dobrovoľník – sociálny pracovník²¹.

ETICKÉ ASPEKTY V STAROSTLIVOSTI O TERMINÁLNE CHORÝCH

Etika ako učenie o vydarenom živote pojednáva o jednajúcim človeku ako subjektu vedenia života, u ktorého nejde o morálne kvality konkrétneho rozhodnutia, ale o subjektívne a objektívne podmienky podareného vedenia života. To však znamená brať ohľad na kultúru, filozofiu a náboženstvo. Ľudia v dnešnej dobe majú na život a zomieranie väčší vplyv než kedykoľvek predtým, vyplýva z toho množstvo etických problémov. Toto ovplyvňovanie musí byť odôvodnené a koordinované a musí byť stanovená zodpovednosť²².

„Etika sa nezaobera iba priemerným štandardným chovaním. Ide skôr o hľadanie toho, čo je správne a dobré a ako najlepšie žiť.“²³

Základné etické princípy:

1. autonómia- súčasná filozofia je presvedčená, že každý je zodpovedný za svoje zdravie a rozhodovanie, ktoré bude účinné na základe plnej informovanosti. Vždy je potrebné dbať na vyváženosť a širšie súvislosti rozhodovania.
2. informovanosť pacienta- dostatok informácií je predpokladom pre

20 M. Svatošová, Hospic slovom i obrazem, Ecce Homo, Praha 1998, s. 163..

21 M. Hrozenská, et al, *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská*, Martin: Osveta 2008, s. 181.

22 J. Student,. – A. Mühlum,. – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Nakladatelství H & H, Praha 2006, s.161.

23 M.Thompson, *Přehled etiku*, Praha Portál 2004, s.14.

pacientovo racionálne rozhodovanie. Pacient má právo byť plne informovaný o svojom zdravotnom stave, má aj právo takúto informáciu odmietnuť.

3. spravodlivosť- je základom medzi potrebami jedinca a tým, čo je spoločnosť schopná poskytnúť²⁴.

Sociálny pracovník sa pri práci stretáva terminálne chorým pacientom, ktorý ma presne a individuálne odlišné zmeny osobnosti. Znamená to pre neho správať sa podľa určitých pravidiel:

- starostlivosť nesmie byť obmedzovaná národnosťou, farbou pleti, vierou, politikou,
- zaväzuje sa neaplikovať také liečebné postupy, ktoré by mohli ohroziť zdravie pacienta,
- musí dodržiavať najvyššiu úroveň svojej odbornosti,
- musí rešpektovať kultúrne a náboženské presvedčenia svojich pacientov,
- v záujme pacientov spolupracuje so svojimi kolegami a pracovníkmi iných odborov²⁵.

Etika je chápaná ako veda o mravnosti, filozofická teória morálky. Predmetom etiky je skúmať zákonitosti mravného chovania jednotlivcov i spoločnosti. Skúma prečo sa človek chová tak alebo tak, čo podmieňuje jeho svedomie a jeho charakteristické črty, čo ovplyvňuje jeho hodnotovú orientáciu a jeho mravné vlastnosti²⁶.

Špeciálna profesionálna etika je potrebná tam, kde profesionálne jednanie prekračuje hranice a zasiahnutý ľudia zostávajú bez ochrany. To platí aj pre intímne vzťahy v sociálnej práci. Základnom sociálnej práce, kde treba etiku vymedziť je asymetrický vzťah medzi profesionálne jednajúcimi pracovníkmi a klientom.

Cieľom sociálnej práce je podpora vedenia života a jeho zvládanie u ľudí v ťažkých podmienkach a súčasne vylepšovanie týchto podmienok. Odborné etické požiadavky je nutne stanoviť s ohľadom na jednotlivé úlohy odbornej sociálnej práce ako etické povinnosti voči sebe, klientom, kolegom, inštitúciám a spoločnosti²⁷.

Náuka etiky v paliatívnej starostlivosti je prevažne postavená na tradičnej teórii, ako smerovať k dobru a nepoškodzovať. Preto, že sú tieto koncepcie užitočné v globálnom uvažovaní o etických problémoch v paliatívnej starostlivosti, v praxi poskytujú skôr teoretický podklad než praktickú radu. Pracovníci, ktorí sprevádzajú človeka v závere vota²⁸.

24 O. Sláma, *Paliatívni medicína*, Vydavateľstvo Galén, Praha 2007, s.362.

25 P. Dobříková-Porubčanová, et al, *Nevyliečiteľne chorí v súčasnosti*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2005, s. 280.

26 V. Tóthová, *Míra informovanosti pacientů o svých právech – problematika dodržování etického kódexu práva pacientů ve zdravotnických zařízeních*. In: *Sociální práce a zdravotnictvo* 2002, roč. III., č. 3-4, s. 7 – 30.

27 J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Nakladatelství H & H, Praha 2006, s.161.

28 M. O'Connor, et al, *Paliativní péče pro sestry všech oborů*, Grada Publishing, Praha 2005, s.324.

Hospicová práca spočíva na zásadách, ktoré sú kantabilné s odbornými etickými princípmi sociálnej práce. Sociálni pracovníci skôr než sa rozhodujú pre túto činnosť si jej musia byť vedomý. K tomu patrí bezpodmienečné zrieknutie sa zámerného skrátenia života a namiesto toho pripravenosť k láskyplnému prijatiu zomierajúceho človeka a jeho sprevádzanie až po prirodzenú smrť. Teda sprevádzanie zomierajúceho namiesto pomoci k zomieraniu. V pozadí stojí presvedčenie, že pre posledný úsek života si ľudia prajú, aby mohli žiť dôstojne až do poslednej chvíle, aby mohli zotrvať v blízkosti svojich najbližších a boli čo najlepšie bezbolestne zaopatrovaní v dôvernom prostredí²⁹.

Zomieranie je prirodzenou súčasťou každého človeka, z toho vyplýva, že každý človek tak ako sa narodí, musí aj zomrieť.

SOCIAL WORK IN HOSPICE AND PALLIATIVE CARE

LENKA LACHYTOVÁ

ABSTRACT: This work deals with problems of hospice and palliative care at present. Dying is an inseparable part of everyone's life. We can point out that hospice care is a big contribution not only for dying person but for his family as well. Hospice and palliative care is a complex care which tries hard to reassure not only patient's biological needs but also his psychological, social and spiritual needs. It provides health care to an incurably ill person.

KEY WORDS: Hospice care. Palliative care. Dying. Social worker. Incurably ill.

²⁹ J. Student., – A. Mühlum., – U. Student, *Sociální práce v hospici a paliativní péče*, Nakladatelství H & H, Praha 2006, s.161.